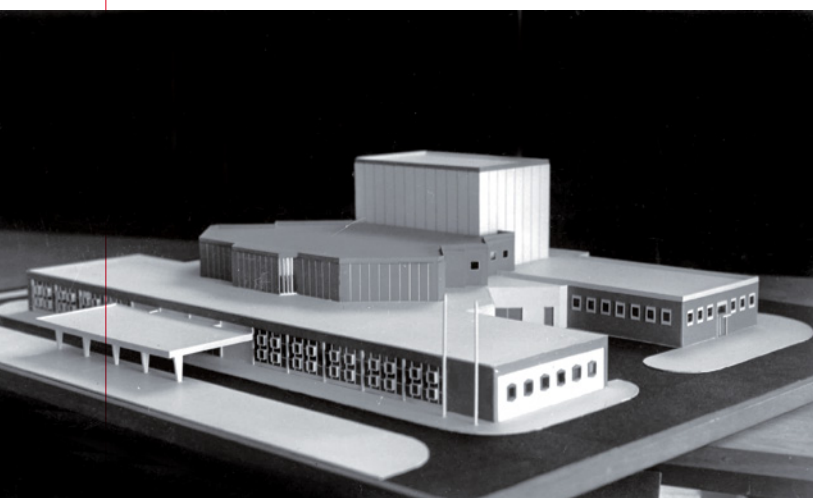

Nelly Rosa

Theater in het Caribisch gebied

‘Zonder ritueel is
er immers geen
kerk nodig’

Maquette van schouwburg Centro Pro Arte, Curaçao.
Fotografie: Nationaal Archief Curaçao, Collectie Fisher

Archieffoto van het interieur van Centro Pro Arte, Curaçao.
Fotografie: Nationaal Archief Curaçao, Collectie Fisher

Een theater bestieren voor een populatie tussen 2.000 en 160.000 personen is een uitdaging. Van de zes Nederlands Caribische eilanden heeft alleen Aruba een nationaal theater, met een capaciteit van 572 stoelen. Wat zijn de uitdagingen en wat is het belang van een infrastructuur voor de aanwas van theaterbeoefenaars en -liefhebbers op de eilanden?

De in 1968 in Davelaar op Curaçao opgerichte schouwburg Centro Pro Arte met 750 stoelen sloot 19 jaar geleden zijn deuren. Theaterzaal Luna Blou, een 200 stoelen tellend vlakkevloertheater in de wijk Ser'i Otrobanda dat tussen 2003 en 2013 het enige theater op Curaçao was, staat nu te koop. Er was zo'n 654.000 euro per jaar nodig om het te onderhouden en te exploiteren. Nadat de subsidie uit Nederland wegviel, werd het onmogelijk om het theater open te houden. De door Luna Blou in 2008 opgerichte jongerentheaterwerkplaats La Tentashon werd in mei 2020 ontruimd om plaats te kunnen maken voor commerciële faciliteiten.

Een gift

De generaties die Centro Pro Arte hebben meegemaakt, praten er met weemoed over. De schouwburg kwam tot stand met giften van de Nederlandse overheid, Shell, het Bureau Cultuur en Opvoeding en lokale particuliere bedrijven. Hij zou een van de modernste in het Caribische gebied worden, met onder andere een orkestlift, en zou zijn berekend op alle facetten van cultuuruitingen, zoals concerten, toneel en ballet (Maduro-Molhuijsen 2006). 34 jaar later, in 2001, viel het doek. Vanwege geldtekort was er sprake van achterstallig onderhoud.

In 2015 nam de Curaçaose overheid het besluit om Centro Pro Arte te renoveren. Amper een jaar later vatte het leegstaande pand tijdens een grote arbeidersstaking vlam. Er waren drie opties: doorgaan met de renovatieplannen, slopen en een nieuw theater bouwen, of een nieuw theater bouwen in de binnenstad. Om het ooit bruisende winkelgebied Punda en Otrobanda levendig te maken pleitten stadsontwikkelaars en winkeliersverenigingen voor de komst van een nationaal theater in het stadscentrum. Onder oud-minister van Cultuur Marilyn Alcalá-Wallé (PAR) leek deze wens werkelijkheid te worden. De Raad van Ministers gaf haar het mandaat om te onderhandelen over een locatie. Tegenover het *Antilliaans Dagblad* verklaarde de minister: 'Wat vaststaat, is dat de schouwburg in het centrum van Willemstad komt. In Punda of in Otrobanda' (Zonder auteur 2018).

Daarnaast overweegt het grootste pensioenfonds van Curaçao, APC, samen met het Heritage

Plaza Consortium (HPC) een multifunctionele zaal in het voormalige Plaza Hotel te bouwen. Met de herontwikkeling van het landmark willen ze een impuls geven aan het stadscentrum. In een haalbaarheidsstudie wordt nu de mogelijkheid voor de multifunctionele zaal verder onderzocht. De studie moet in kaart brengen waar er behoefte aan is, wat deze zaal allemaal moet bevatten qua grootte, capaciteit, en multifunctionaliteit.

Omgekeerd bezig

Voor theatermaker Albert Schoobaar heeft een nationaal theater voor Curaçao geen prioriteit. 'Als er eentje moet komen oké, maar het theater identificeert mij niet als maker. Er moet eerst een vraag zijn, voor we met steen komen. Zonder ritueel is er immers geen kerk nodig. We zijn omgekeerd bezig. Pas als het gebouw er staat, gaan we ons afvragen wat erin moet komen.'

Schouwburg Centro Pro Arte voordat het vlam vatte in 2016, Willemstad, Curaçao. Fotografie: Edsel Sambo

In 2019 besloot hij na meer dan vijftien jaar postmodern theater voor de jeugd gemaakt te hebben weer bij nul te beginnen. Bij straattheater. 'Ik wil dicht bij het volk staan. Hen opzoeken en bereiken, zonder concessies te doen aan mijn artistieke visie.' De huidige sociaaleconomische situatie op Curaçao vraagt volgens Schoobaar om meer scherpte, meer brutaliteit en meer confrontatie. 'In plaats van mensen te dwingen naar mij te komen, zoek ik ze op. Als troubadours trekken we door de wijken. Ik heb totaal niet de behoefte om in een grote zaal te staan.'

Voor beoefenaars van de podiumkunsten is de locatie ondergeschikt aan de technische aspecten van het podium. In 2017 organiseerden →

theatergroep Thalia en de culturele instelling Stichting Exploitatie Bloemhof een open forum rond de komst van een nationaal theater. Hiermee wilden zij hun steentje bijdragen aan de toekomst van de podiumkunsten op Curaçao. In het verslag *Teatro nashonal: Soño real?* (Nationaal theater: een reële droom?) komen onder andere wensen naar voren als een orkestbak, een multifunctioneel theater voor verschillende soorten voorstellingen, met een zaal die afhankelijk van de kaartverkoop kleiner kan worden gemaakt en een podium met zwevende vloer (Heloise 2017).

Curaçaose realiteit

Theaterproducent Segni Bernardina klinkt meewarig aan de telefoon als hij het heeft over de plannen voor een schouwburg op zijn geboorteiland. Teleurgesteld verliet hij in 2016 Curaçao. De desinteresse in het theatervak brak hem op. De subsidiekraan werd steeds strakker aangedraaid, het aantal lokale producties liep terug en daardoor ook de kassaverkoop. Het is de oud-directeur niet gelukt om jongerentheaterwerkplaats La Tentashon en vervolgens Theater Luna Blou van de ondergang te redden. Zijn levensmissie is een duurzame voedingsbodem voor de podiumkunsten op de eilanden te creëren. Die missie voert hij inmiddels uit op Bonaire. ‘Een theater bestaat uit mensen. Het is geen gebouw. Het gebouw is een dienstverlening aan de makers en de performers. Waarom zou je een stenen theater bouwen als er geen makers zijn? Is er publiek dat interesse heeft om naar een theater te gaan? Dat is een groot vraagteken.’

Volgens Bernadina leeft vooral het kluchtgenre op Curaçao. ‘En ook dat genre heeft het moeilijk. Het wedijvert met feesten, de bioscoop en illegale streaming. Bezoekers filmen de presentaties met hun telefoon en zetten de beelden online. Om bezoekers aan te trekken introduceerden we bij Luna Blou comedy-avonden, open mics en filmavonden. De toegang was eerst gratis in de hoop dat het publiek een hapje en een drankje bij de bar zou bestellen. Dan maakten we nog omzet. Ook dat liep op niets uit. De bezoekers hielden hun hand op de knip. Ze kwamen met hun eigen versnaperingen. Dit is een wijdverspreid fenomeen op het eiland. Ook de bioscoopexploitanten klagen hierover. Maar het ligt ook aan het type bezoeker dat naar

de evenementen bij Luna Blou kwam. Die heeft niet veel te besteden.’

Bernardina is tot de conclusie gekomen dat je bij de jeugd moet beginnen. ‘Laat hen in aanraking komen met theater. Zo gaan ze ervan houden en kweek je de toekomstige theaterbezoeker of -maker.’ Zelf staat hij op twee basischolen voor de klas en werkt aan de brede introductie van het kunstcurriculum. ‘In mijn klas heb ik een klein podium gebouwd waar de leerlingen hun presentaties geven. Als ze daar staan, weten de andere kinderen dat ze stil moeten zijn. Na afloop van elke presentatie wordt er geklapt. Zo beginnen ze van kleins af aan de “theateretiquette” te waarderen.’

De kinderen die uitblinken heeft hij geselecteerd voor zijn stichting ACE (Art Culture and Education). Elk weekend komen ze samen. ‘Binnen de stichting werken we aan verschillende projecten op cultureel, educatief en sociaal gebied. Eerst met de kinderen, daarna tieners en tot slot met volwassenen. Zo bouwen we aan een theater van mensen. Zij zorgen automatisch voor een gebouw. In de tussentijd gaan we zelf een mobiel theater creëren dat niet te veel kost.’

Tergend langzaam

Op het Bovenwindse Eiland Sint Maarten is kunst en cultuur ingebed in het schoolcurriculum. De Charlotte Brookson Academy of the Performance Arts is een secundaire school voor podiumkunsten. Ook op de St. Dominic High School zijn theater- en presentatielessen een belangrijk onderdeel. De school heeft daarom besloten een professioneel theater te bouwen. Het nieuwe auditorium zal perfect zijn voor schoolvoorstellingen, maar ook dienen als een theater voor het hele eiland. Architectenbureau OZ Caribbean is verantwoordelijk voor het ontwerp. ‘Het definitieve ontwerp is al ruim twee jaar klaar. We hadden gehoopt dat het opgepakt zou worden door de Wereldbank in het kader van de wederopbouw van Sint Maarten na orkaan Irma, maar dat gaat tergend langzaam’, vertelt architect Lyongo Juliana. ‘We hebben zelfs de inrichting laten ontwerpen door het Nederlandse bureau Theateradvies. Het auditorium zou het beste kleine theater van de Dutch Caribbean worden. Echter, vooralsnog bestaat het alleen in mijn hoofd en in het hart van het katholieke schoolbestuur van Sint Maarten.’

Arubaans succesverhaal

Het Arubaanse Cas di Cultura (Cultuurhuis) is het succesverhaal van de zes Caribische eilanden. Het cultureel centrum, dat in 1958 zijn deuren opende, wordt bestierd door Vicky Arens. ‘De structurele overheidssubsidie is de redding van het theater geweest. De rol van Cas di Cultura binnen het cultureel bestel is heel belangrijk. Gemiddeld ontvingen we voor de coronacrisis jaarlijks 45.000 bezoekers en hostten we tussen de 120 en 130 evenementen per jaar. Onze agenda is best vol. De groepen die gebruikmaken van de faciliteiten komen elk met hun vaste publiek. De afgelopen drie jaren proberen we de leemtes in het culturele aanbod te vullen, zoals met het aantrekken van een modern dansensemble. Dit jaar zijn we medeorganisator van een flamencoconcert met twee artiesten uit Spanje. We willen een breder aanbod van kunst en cultuur bieden. Ook op het vlak van educatie timmeren we flink aan de weg in samenwerking met het departement van cultuur en de scholen. Het coronatijdperk heeft ons laten zien dat kleine concerten voor 50 mensen ook waardevol kunnen zijn. Die kleinschalige producties houden we erin.’

Om Cas di Cultura aan de huidige standaarden te laten voldoen staat er een renovatie voor de deur. Deze moet in 2022-2023 van start gaan. ‘Het pand gaat zienderogen achteruit. Er is overal betonrot. Dat schaadt de zin van het publiek om hier te komen. Zelfs de rustiek koloniale bouwstijl willen we moderniseren. Ook theatertechnisch voldoen we niet meer aan de huidige standaarden. Zes balken van de trekkenwand worden nog handmatig bediend. We willen overstappen op een geautomatiseerd systeem. Vanuit de dansgroepen krijgen we de klacht dat de kleedkamers te klein zijn. Verder willen de gebruikers een veelzijdige horecagelegenheid met betere dienstverlening. Tot slot vragen de performers ook om meer ruimte op het toneel. Dat laatste gaan we creëren door het podium anders in te delen.’

Het kostenplaatje van de renovatie wordt nog berekend. ‘Om de benodigde fondsen binnen te krijgen zullen we een berg moeten beklimmen.’ Cas di Cultura weet zich staande te houden door middel van de inkomsten van de zaalverhuur, horeca, kaartverkoop en (overheids)subsidie. De bouw van een vip-balkon is bovendien een nieuw verdienmodel. ‘Mensen zijn tegenwoordig op zoek naar vip-ervaringen. Met de introductie van een

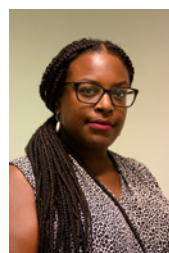
vip-balkon vergroten we onze capaciteit van 572 naar 625.’

Inspirerende ruimte

Terug naar Curaçao. Te midden van de discussies over de bouw van een nationaal theater hebben Teatro KadaKen en ouderenzorgstichting Birgen di Rosario de handen ineengeslagen om de aula in bejaardentehuis Huize Welgelegen, algemeen bekend als Habaai, in ere te herstellen. De zaal zal omgetoverd worden tot een inspirerende ruimte voor het tonen van voorstellingen, zo luidt het persbericht. De opening van Teatro Aula vindt dit jaar nog plaats. In deze ruimte moeten de podiumkunsten weer tot leven komen, maar het wordt ook een plek voor dramalessen, danslessen en videoproducties. Verder is de zaal geschikt voor de verhuur aan derden voor uitvoeringen op het gebied van de podiumkunsten. Samen met geëngageerde makers hoopt het bestuur van Teatro KadaKen vanuit deze nieuwe plek maatschappelijk relevante en inspirerende theaterproducties te produceren voor de Curaçaose gemeenschap. Zelf deed de groep dat al in 2009 met de voorstelling *E dekonstrukshon di Edsel K...* (De deconstructie van Edsel K), die een onuitwisbare indruk maakte op de toeschouwers. Door de bundeling van krachten gaat dit stukje geschiedenis niet verloren, maar wordt er een thuis gecreëerd voor (jonge) makers. Een thuis waar naarstig naar wordt verlangd. •

Literatuur

- Heloise, E. (2017) *Teatro Nashonal: Soño Real*. Willemstad: Stichting Exploitatie Bloemhof en Grupo di Komedía Thalia.
 Maduro-Molhuysen, H. (2006) ‘Centro Pro Arte’. In: *De Archiefvriend*, jrg. 12, nr. 4, 10-12.
 Zonder auteur (2018) ‘Theater bij Renaissance’. In: *Antilliaans Dagblad*, 2 mei.

Nelly Rosa werkt als journalist op Curaçao. Haar artikelen verschenen ondermeer in *Amigoe*, *Caribbean Beat Magazine*, *Dushi Magazine* en dagblad *Trouw*. Fotografie: Ken Wong